

De Vlaamse kwestie, 25 jaar later

► *Joris Duytschaever*

In 1981 publiceerde Antoon Roosens (1929-2003) een boeiend boekje: *De Vlaamse kwestie. 'Pamflet' over een onbegrepen probleem* (Leuven: Kritak, 141 pp.). Hij kon op dat moment al bogen op een indrukwekkende staat van dienst, die erkenning gekregen had in de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1975). Dat lemma eindigde wel met de zin: "In 1970 heeft hij zich uit het actieve politieke leven teruggetrokken", na herhaalde mislukte pogingen om linkse Vlaamse krachten te bundelen, maar het Egmontpact van 1977 was een spoorslag voor "un second souffle". Roosens kwam weer op het voorplan met zijn acties tegen het Egmontpact, al was zijn rol niet zo belangrijk als die van Adriaan Verhulst via het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen, dat toen nog een grote impact had voor het verpest werd door de psychoterreur van rechtse rakkers. Tevens engageerde Roosens zich in het Frans Masereelfonds, waarvan hij in 1978 de eerste niet-communistische voorzitter werd in het kader van een verruimingsoperatie. Toen het boek verscheen, was hij een gezwinde vijftiger, nog altijd gedreven door een utopische impuls.

Mij werd gevraagd om dit boek te bekijken in het licht van 2004. Aangezien ik slechts een cultureel activist ben en geen voltijdse Vlaamse Beweger, heb ik het vroeger nooit gelezen; dat kan zowel een voor- als een nadeel zijn, evenals het feit dat ik Roosens nooit heb leren kennen en dat zijn innemende persoonlijkheid dus geen rol kan spelen. Laat ik maar meteen bekennen dat ik onder de indruk ben geraakt van de betoogtrant van de begaafde advocaat die een aantal feiten zo

weet voor te stellen dat hij zijn lezers geboeid meekrijgt. Het is bij Roosens niet altijd gemakkelijk om te onderscheiden tussen "overreden" en "overtuigen", het cruciale verschil dat Chaïm Perelman al een halve eeuw terug maakte in zijn pleidooi voor een nieuwe retoriek, om het irrationele, demagogische en sofistieke kaf van het rationele koren te scheiden. Maar in ieder geval betoogt Roosens met niveau, in tegenstelling tot vele Vlaamse tenoren van de jaren 1990 tot vandaag.

Wat zou er dan wél in te brengen zijn tegen Roosens' pamflet na bijna 25 jaar? Niet zozeer sommige voorbijgestreefde historische denkbeelden, zoals de voorstelling van de 16de en 17de eeuw in Vlaanderen als het absolute dieptepunt van onze geschiedenis, daar waar we inmiddels zijn gaan beseffen dat de 19de eeuw nog veel rampzaliger was. Maar eerder het gebruik van beeldspraak of van vooronderstellingen die niet voldoende expliciet worden gemaakt om ze als betwistbaar bloot te geven, net zoals mijn twijfels daaromtrent op hun beurt betwistbaar zijn en een kwestie van keuzes. Uiteindelijk gaat het om een verschil tussen "gelovigen" en "andersgelovigen", zoals progressieve pastoors dat uitdrukken op begrafenissen als ze de mensen hun vrijheid willen laten om de pateen al dan niet aan te raken, laat staan te kussen.

Van bij het begin werkt Roosens met klinische beeldspraak, b.v.: "De bourgeoisie van 1830 verkoos bewust haar sociale en politieke heerschappij te vestigen op een taal- en cultuurbreuk met de massa. Zij belastte aldus de jonge Belgische

staat bij zijn geboorte met een grote zwakheid die later tot een ongeneselijke en wellicht fatale ziekte zou evolueren." (p. 15) Hier meet Roosens zich als "society doctor" de rol aan van iemand die een prognose kan doen op basis van een betwistbare diagnose. Hij constateert een slepende ziekte die "wellicht" fataal zal aflopen, maar dit eufemisme verhuult tamelijk doorzichtig dat hij dit in feite verhoopt. De doodswens liegt er niet om, zoals ten overvloede aan de oppervlakte komt in de rest van het boek. In de grond gaat Roosens uit van een ideaalbeeld van de volmaakte staat dat hij nergens voldoende expliciet beschrijft, behalve met de vooropstelling dat deze gedomineerd zou moeten worden door de arbeidersklasse als het "eigenlijke" volk (p. 50). Ook heeft hij weinig oog voor vergelijkingspunten: sommige Balkanstaten b.v. waren kennelijk nog meer behept met congenitale zwakheden, en zijn inmiddels alvast ten onder gegaan. België daarentegen bestaat nog altijd, *for better or for worse*.

Op p. 45 wordt de beeldspraak van het lichamelijke verval nog verhevigd door een beroep op de psychopathologie, die in Vlaanderen van oudsher nog irrationeler angstreflexen oproept dan een lichamenlijk ziektebeeld. Waar Roosens de nagel op de kop slaat met zijn observatie dat de Walen het bestaan van de sociale taalgrens niet zagen of wensten te zien, verglijdt hij in bedenkelijke retoriek door te stellen dat zowel de christelijke als de socialistische arbeidersorganisaties "gebiologeerd" waren door "de unitaire obsessie". Een heuse dwangvoorstelling dus, want "biologeren" betekent "iemand dwingend onder zijn invloed brengen of hypnotiseren". Het gaat hier dus niet meer om een alledaagse neurose, maar om een psychose, met een kloof tussen waan en werkelijkheid. Echter, deze zogenaamde obsessie was een keuze, onder de invloed van indoctrinatie en ordewoorden tot op zekere hoogte, maar toch een keuze – net zoals de omgekeerde "obsessie" van het "onverkorte zelfbestuur" ook een keuze bleef waarvoor de mensen gedeeltelijk verantwoordelijk waren en zijn. Het was en is voor de betrokkenen een (groot) stuk geluksbegrip om op te gaan in dit soort wensdroom en daarvan alle heil te verwachten. Kan men het Vlaamse arbeiders verwijten dat ze bleven geloven in solidariteit met de Walen i.p.v. hun solidariteit te beperken tot Vlaanderen? Was dit per se een blijk van onmondigheid en gebrek aan inzicht? Volgens Roosens werden de Waalse en Vlaamse arbeidersklassen aan elkaar gekluisterd, elk "als

een molensteen" aan de hals van de ander, en beletten ze elkaar "voortdurend het ritme en de tonaliteit te vinden dat (sic) aangepast was aan de structurele en culturele voorwaarden eigen aan elk volk" (p. 45). De bijbelse doembeeldspraak van de molensteen behoort tot de purperen passages die inmiddels wel het meest verbleekt zijn, al blijven sommige gewiekste demagogen uit het vaatje van de noodzakelijke scheiding tappen op een manier die meer tegenspraak verdient. Zo kreeg Lionel Vandenberghe op het moment van zijn ambtsaanvaarding als senator voor SPA-Spirit ruim de gelegenheid om in *De Standaard* de kloof tussen Vlamingen en Walen nog eens extra ver open te trekken, zo van "de" Vlamingen hebben hun huisarts voor allerlei problemen, van gezondheidszorg tot huwelijksadvies, "de" Walen daarentegen gaan naar poliklinieken. In de jaren 1960 waren toegewijde Vlaamse, katholieke artsen echter wel opgelucht dat ze hopeloze gevallen voor abortus naar de Naamse polikliniek van Willy Peers konden sturen, en dat deze desnoods bereid was om zich in hun plaats achter de tralies te laten draaien voor dit humanitaire werk. Hoewel dit probleem zich vandaag niet meer stelt, blijft het in andere opzichten de vraag of er niets meer te leren valt van de Walen. Is b.v. de Vlaamse tendens om onthaalmoeders de voorkeur te geven boven "collectivistische" kinderkribben wel gunstig in een gemeenschap die sowieso al gekenmerkt wordt door "un sens de famille trop poussé" (zoals een Frans-Vlaamse collega dat ooit treffend uitdrukte)?

Ongelofelijk dat een Vandenberghe, die de wereld nog altijd bekijkt van onder de kerktoeren van Halle of van op de Ijzertoren, zo'n onzin kon spuien met de zegen van Stevaert & Co (maar misschien minder verwonderlijk als men de opinie van Jan Blommaert deelt dat Stevaert wegens zijn gebrek aan visie best in dezelfde zak als Schwarzenegger zou gestoken worden). En dat uitgerekend op het ogenblik van de sluiting van de Antwerpse FOB-kliniek, die zo belangrijk was voor o.a. de arme sector van de joodse bevolking. Een kaakslag voor de Socialistische Mutualiteiten dus, en dat vanwege iemand die zelf altijd zo (over)gevoelig was voor kaakslagen. Ik herinner me alleen een moedige reactie van Jef Sleenck tegen kartelvorming met dit soort mensen, ironisch genoeg in *De Gazet van Antwerpen*, waar Vandenberghe jarenlang een forum kreeg als pleitbezorger van "het volksnationalisme dat overal in

de lift zit". Ja, daar kunnen die Spaanse politie-agenten van meespreken die bij de laatste grote bomaanslag in het Baskenland met één klap ter hoogte van de 5e verdieping vlogen.

Nu was een interessante mens als Roosens ook een volksnationalist in zekere zin: voor hem waren alle Belgische staatshervormingen mislukkingen omdat ze nergens duidelijk stelden dat er 2 volkeren op het spel stonden, de Vlamingen en de Walen. De Duitstalige Belgen komen nergens ter sprake, de Brusselaars wel, maar niet in hun eigen recht zoals vele Brusselse Vlamingen dat vandaag willen. Zat er een nostalgische trek in Roosens? Op de kaft liet hij een gravure zetten van Brussel toen het nog Vlaams was van laag tot hoog, met een Sint Michiel die in een wolk de duivel verslaat met een vlammend zwaard. Een hulde aan de volksnationale monocultuur van weleer dus. Hoe dramatisch de migratieproblematiek een en ander in een stroomversnelling zou brengen, was in 1981 nog niet zo duidelijk. Vandaar de statische indruk die uitgaat van Roosens' volksbegrip, vooral als hij het vaagweg heeft over "de structurele en culturele voorwaarden eigen aan een volk".

Maar wat betekent dat concreet? Moet men zich dan maar blijven neerleggen bij het feit dat het Vlaamse volk zo in de structurele greep zit van een overweldigende meerderheid van katholieke scholen en ziekenhuizen, dus van belangen die gecementeerd lijken voor de eeuwigheid buiten alle proportie met het stadig slinkende aantal gelovigen? Roosens' boek was al geschreven toen de rampzalige Daniël Coens in 1981 onderwijsminister werd en zodoende "het vrijzinnige monopolie op het onderwijsdepartement doorbrak", zoals de NEVB ietwat misleidend stelt. Mocht een jonge Franse neerlandicus dit lezen, dan zou hij een totaal verkeerde voorstelling krijgen van de reële machtsverhoudingen. Want als er al iets zweemde naar monopolie, dan was dat de machtspositie van het katholiek onderwijs, waarvan de aandelen nog maar eens stegen, terwijl de minister van onderwijs voordien sowieso al een schaduwfiguur was tegenover de directeur van de Guimardstraat. Mgr. Daelemans teisterde zijn net dan ook met triomfantelijke omzendbrieven waarin hij het katholiek onderwijs als superieur voorstelde omdat het aandacht schonk aan "das Ganze", een retoriek die bij zijn meer verlichte leerkrachten schamper onthaald werd.

(De goede man eindigde overigens in de greep van middeleeuws tovergelooft, toen hij in 1993 in Scherpenheuvel de zieneres Ivanka uit het Kroatische mirakeloord Medjugorje verwelkomde om zijn vermeende genezing te vierden van een kanker die hem op korte tijd fataal zou worden; de zieneres was toen overigens ook op de koffie bij kardinaal Danneels, al wordt het "wonder" van Medjugorje nog altijd niet erkend door het Vaticaan). Dat Coens echter op de koop toe het officiële net voor een groot stuk inpalmdde, blijft een streek die alleen in Vlaanderen mogelijk was. Hadden wij toen maar "het ritme en de tonaliteit" van de Walen gehad!

Het resultaat van deze dubbele machtspositie was dramatisch: jonge vrijzinnige leerkrachten kwamen nog veel minder aan de bak dan voordien. Voor hun was het katholiek onderwijs sowieso altijd een "chasse gardée" gebleven, en nu ging de katholieke concurrentie bovendien nog méér plaatsen opeisen in het officieel onderwijs met een allure van "eindelijk kunnen we uit onze catacomben komen" (zoals in pamfletjes van de CCOD stond). Ik zat toen toevallig in een bevoorrechte observatiepost als assistent aan de Antwerpse universiteit en deeltijds docent aan de VUB: de Antwerpse studenten, waarvan het merendeel uit het katholiek onderwijs kwam, gingen doorgaans stage lopen in het katholieke net (vaak op hun oude school) en vonden daar gemakkelijk een plaats, de zonderlingen die liever in het officieel onderwijs werkten kwamen daar ook vlot terecht; de sukkelaars van de VUB bleven echter tergend lang op wachtlijsten staan, of moesten zich opsplitsen tussen 3 scholen om aan een voltijdse betrekking te geraken. Tijdelijke leerkrachten moesten vaak tegen hun zin overstappen van ACOD naar CCOD om überhaupt een plaatsje te bemachtigen. Bijna geen haan heeft naar deze wantoestanden gekraaid, al heeft het bewind van Coens een tiental jaren geduurd. (Waarom de man uiteindelijk door z'n eigen partij gedumt werd, is onduidelijk gebleven. Misschien bestaat er dan toch iets als "immanente rechtvaardigheid"?).

Allicht vond Roosens deze situatie evenmin leuk, maar hij maakte ze blijkbaar ondergeschikt aan hogere strategische belangen, zoals geschoolde dialectici dat zo prachtig kunnen op een manier die ik hun soms benijd, en soms toch ook weer

niet. Vaak minimaliseren ze allerlei feiten tot onbelangrijke details of anekdotes, met een zwier die echter ook een "Gewaltstreich" kan verhullen. Ik heb de indruk dat Roosens minder zwaar tilde aan de kloof katholiek/niet-katholiek dan aan de kloof Waals/Vlaams en kapitalistisch/niet-kapitalistisch, zoals de 3 kloven in de Belgische voorgedij- of pacificatiedemocratie reeds in de jaren 1970 beschreven waren door Luc Huyse, na het baanbrekend werk van de Amerikaanse school van Yale. Wellicht deed Roosens dit om de lieve "godsvrede" te bewaren met de andere flaminganten die droomden van een vrij en sterk Vlaanderen. Onder de godsvredegedachte wordt verstaan: de oproep gericht tot alle Vlamingen om ongeacht hun levensbeschouwelijke of partijpolitieke overtuiging samen te werken voor het realiseren van de onafhankelijke Vlaamse staat. Aldus b.v. de groep Ijzerwake, de extremistische afsplitsing van de Ijzerbedevaart, die nochtans bij dezelfde gedachte zweert. De vlaggen dekken dus de lading niet, zoals zo vaak in de Vlaamse Beweging ...

En als Boudewijn Bouckaert als voorzitter van het OVV na de laatste Ijzerbedevaart voorstelde om die te koppelen aan een sportmanifestatie, heb ik alvast een suggestie: krabben vangen in de krabbenmand van de Vlaamse Beweging.

De illusie van godsvrede werd wat mij betreft reeds voorgoed doorprikt in 1993, toen ik me liet strikken door de eerbiedwaardige pacifist Albert Emiel Eyckerman om een breed Vlaams manifest te tekenen, naast mensen die ik betrouwde zoals Ludo Abicht, en vlerken van het genre Peter de Roover, n.a.v. het feit dat een plein in Borgerhout naar Berten Fermont zou genoemd worden. Bleek achteraf dat men dit gekoppeld had aan een mis, waar de dolle dominicaan Aernouts al zijn retorische duivels losliet tegen het Sint-Michielsakkoord – wat een schande dat de naam van een heilige misbruikt werd voor zo'n kaakslag aan de Vlamingen, enz. Toen ik m'n beklag maakte bij Eyckerman, was zijn vermoeide antwoord: "Eerst hadden we Max Wildiers gevraagd, maar die vond dat hij stilaan beter zijn mond hield, en Aernouts is er altijd zo gaarne bij ...". (in 2004 was Aernouts ook van de partij als concelebrant op de Ijzerwake!). Achteraf moest ik wel het doorzicht bewonderen van Adriaan Verhulst, die geweigerd had dit manifest te tekenen en mij vaderlijk berispte om mijn goedgelovigheid.

Alleen maar een anekdote? Neen, want de vanzelfsprekendheid waarmee een groot stuk Vlaamse gemeenschap steeds weer bezet wordt door de katholieke zuil blijft duren. Deze zomer nog werden plots 2 scholen van het gemeenschapsonderwijs opgeslorpt door katholieke scholen in gemeenten met een katholieke meerderheid. En dat terwijl men uit vanuit de katholieke hoek zo vaak kermt over de dreigende "eenheidsworst" van het gemeenschapsonderwijs!

Toen Ludo Sannen 4 jaar geleden nog in naam van Agalev mocht spreken, gebruikte hij al deze onnozele term om het katholiek onderwijs te verdedigen tegenover het gemeenschapsonderwijs, en toen ik hem daaromtrent telefonisch interpeleerde hield hij voet bij stuk, "en het feit dat ik verbonden ben aan de Katholieke Hogeschool Kempen speelt daarbij geen rol", zo besloot de jezuïet. Vandaag behoort "eenheidsworst" ook tot de het jargon van Vlaams Blokster Marie-Rose Morel, die vindt dat ze recht heeft op een witte school voor haar kinderen.

De mythe dat het katholiek onderwijs Kwaliteit biedt en het gemeenschapsonderwijs alleen maar democratisering, heeft het inderdaad gehaald in brede lagen van de bevolking, en mythes sterven zoals bekend zeer langzaam. Luc Van den Bossche gaf in een Klara-interview met Werner Trio n.a.v. zijn eredoctoraat schoorvoetend toe dat hij als minister deze evolutie niet had kunnen keren. Zijn enige ronduit positieve ingreep was wellicht het afschaffen van de corrupte "European University" van Xavier Nieberding, die overigens de tournee van de Kroatische zienster in 1993 sponsoorde, te beginnen met de Pinksterdienst in "zijn" Sint-Michielskerk, waar hij zich zoals de onrechtvaardige rentmeester uit het evangelie ingekocht had. Daar was ook een geestelijke raadsman van Tudjman aanwezig; of hoe katholiek obscurantisme, nationalisme en kapitalisme hand in hand kunnen gaan. Dit bleek overigens al lang voordien uit advertenties van European University in *Tegenstroom*, het tijdschrift van het KVHV (UFSIA).

Een bedenkelijke evolutie vertoont ook de fusie van de 3 Antwerpse universitaire instellingen tot de ene UA met een Bestuurscollege van 9 mensen van wie er niet één uitgesproken vrijzinnig is, zodat men beter zou spreken van KUA, ondanks een goedbedoelde principeverklaring ten gunste van "actief pluralisme". Toen enkele jaren geleden de problematiek van de associaties

met de hogescholen zich aandiende, haalde toenmalig UIA-rector Van Steenberghe fel uit naar de paars-groene regering in termen van "de verzuiling is nog nooit zo erg geweest". Inderdaad besefte de Leuvense rector, die eerst elitair gekant was tegen samengaan met de hogescholen, plots dat hij de machtigste mens van België kon worden op het vlak van het hoger onderwijs en rijfde dus gretig associaties binnen. Om de kleine VUB, die het altijd al moeilijk had omdat Brabant het wingewest van de KUL bleef, uit de nood te helpen stelde minister Vanderpoorten toen meer samenwerking met de UA voor, maar dat stuitte op een veto van ... Patrick Janssens! Die oordeelde "dat de UA nu vooral rust nodig had!". Bij mijn weten heeft hij daarover nooit de basis geraadpleegd. Wel zetelde hij naast Lionel Vandenberghe in een of andere Hoge Raad van UFSIA, waar men inderdaad niet gerust was in de fusie met de "frammessons" van de 2 andere campussen, alsof men niet over genoeg uitgekookte strategen beschikte om een en ander naar de katholieke hand te zetten. De Vlaamse kinderen van het Licht zijn nu eenmaal veel sluwder dan de kinderen van de duisternis, al staat het omgekeerd in hun evangelie (en er zijn gelukkig wel enkele gezellige katholieke collega's die dit oordeel met een mengeling van pret en plaatsvervangende schaamte aanvaarden).

Zo blijven we in Vlaanderen zitten met scheefgetrokken verhoudingen, en of dit zou verbeteren in een autonome staat ...? Voor Roosens was dat een onwrikbaar geloofspunt. Ik gebruik opzettelijk religieuze beeldspraak, want er is tenslotte niets mis met het beleven van een verbondenheid of re-ligie, integendeel, vooral als die gedreven wordt door een verlangen naar grotere rechtvaardigheid, om niet te zeggen: naar de totale geluksstaat waar we in de jaren 1960 van droomden. Wel verwondert het bij iemand van Roosens' scherpzinnigheid dat hij zichzelf eerder zag als wetenschapper, die vanuit een archimedisch standpunt ietwat meewarig neerkijkt op anderen, die zozegegd bevangen bleven in mythes. Zo stelt Roosens dat het Vlaamse probleem geen zaak van de arbeidersklasse mocht worden "om de mythische eenheid niet in het gedrang te brengen" (p. 45), de Belgische mythische eenheid van "Eendracht maakt macht" dus. Dat het bij het zgn. Vlaamse volksbelang ook om een kunstmatige eenheid zou kunnen gaan die

even mythisch is, behoorde niet tot zijn denkwereld. Ik weet niet of Roosens ooit gelezen heeft wat de marxist Eric Hobsbawm vanaf 1983 is beginnen publiceren onder de noemer *The Invention of Tradition*, over de weinig authentieke manier waarop diverse nationalisten hun symbolen (her)uitgevonden en geïnstrumentaliseerden hebben. Mocht hij dit gelezen hebben, dan zou hij het allicht betwist hebben, omdat het de kern van een overtuiging raakte die hem zeer nauw aan het hart lag. (En Hobsbawm blijft natuurlijk sowieso in details betwistbaar, zoals Eric Defoort opmerkte in zijn polemieek met Reynebeau, maar al bij al blijft hij toch overeind en een luis in de pels van rechtse nationalisten, zoals b.v. in 2001 bleek toen een kliek in Perpignan de toekenning van de Fernand Braudelprijs aan hem saboteerde).

Aan Roosens' vertoog ligt nog de onuitgesproken, evidente idee ten grondslag van een natuurlijke orde der dingen met "oorspronkelijke" volkeren, die recht zouden hebben op autonomie, en die daar automatisch beter van zouden worden. Nu was Marx wel de eerste om het woord "Selbstbestimmung" te gebruiken, maar het politieke begrip "self-determination" is toch pas goed in zwang geraakt na de Eerste Wereldoorlog door toedoen van de Amerikaanse president Woodrow Wilson. Die was zelf als historicus wijs genoeg om enige twijfels te koesteren aan de haalbaarheid van dit principe, maar liet zich onder druk zetten door minder wijze adviseurs. De gevolgen heeft men kunnen zien, vooral in de Balkan. Vandaar dat een specialist van Oost-Europa als Norman Stone, die ook België vrij goed kent, het Vlaamse separatisme afwijst als "the best way to ruin a good country".

Waarom was Stone zo negatief tegenover de Vlaamingen en niet tegenover de Walen? Omdat hij in 1992 in Leuven een vitrine van het KVHV zag met studentenpetjes naar Duits model, een uiting van "volksnationale cultuur" die teruggaat op een zekere Jef van den Eynde die in 1907 deze germanofiele symbolen importeerde toen daar nog niet zo veel mis mee was. In 1933 werden er echter boeken verbrand door Duitse studenten met zulke petjes, en Vlaamse studenten die niet beseffen welke indruk ze daarmee heden maken op buitenlanders, getuigen van een pijnlijk gebrek aan historisch inzicht. In de jaren 1960

waren deze petjes verdwenen uit het Gentse studentenleven, en zelfs onze zwartste medestudent Erik Verstraete, die nu de helft van 't Pallieterke vol-schrijft onder diverse schuilnamen, stond in 1963 zonder petje pamfletten uit te delen om Jef van de Wiele uit de gevangenis te krijgen. Er is dus een regressie aan de gang, vooral sinds de jaren 1990, met als eerste bedenkelijk hoogtepunt reeds in 1992 het uitjouwen van Nelly Maes op een debat bij Antwerpse studenten met kreten van "Rode ratten, rolt uw matten!".

Een andere evolutie dus dan de groeiende bewustwording en convergentie waarnaar Roosens snakte. En geen beter nieuws vanuit de arbeidersklasse, waarvan hij stellig voorspeld had dat ze "de beslissende factor zal zijn in de oplossing van het Vlaamse probleem" (p. 75). Integendeel: niet weinig socialistische vakbonders en ACV'ers heulen met het Blok. Een desperate poging van Eric Defoort om binnen de NVA een band met de arbeidersklasse te smeden, in de geest van Roosens en tegen de kleinburgerlijke Mathias E.Storme in, liep voor-spelbaar op de klippen: het was een misverstand van in 't begin, zo zei deze Don Quichote. En het gezichtsloze Spirit verkoopt slechts gebakken lucht, zoals men zelfs in Knack kan lezen.

In dit licht schuddebolt men wat met Roosens' apocalyptische retoriek over "de dag" dat de Vlaamse arbeidersklasse het vaandel uit de handen van de intellectuele flaminganten zal overnemen "om zich in de geopende bres te storten" aan het hoofd van het hele Vlaamse volk. Met als gevolg dat het kapitalisme in België, en de Belgische unitaire staat zelf, zal ophouden te bestaan (p. 77).

Zo rond 2000 bekeek hij een en ander al iets minder revolutionair, herinner ik me uit een radiodebat, waar hij rustig voorspelde dat België zich hoe dan ook zou oplossen als een klontje suiker in een kop koffie. Rustig, maar met hoorbare genoegdoening. Hij had toch echt een

broertje dood aan België, al distantieerde hij zich ondubbelzinnig van de uitverkoop aan Duitsland door ontspoorde flaminganten: "Om deze staat te vernietigen, was het Vlaams-nationalisme bereid een pact af te sluiten met de duivel. Aan-gezien deze niet te voorschijn kwam, zou het tot tweemaal toe met het Duitse imperialisme zijn dat er gepacteed zal worden." (p. 49) Wees Roosens dit als landverraad af vanuit zijn fundamentele afkeer van imperialisme, dan vond hij het daarentegen zijn roeping om de arbeiders-klasse aan te sporen tot versneld verzet tegen het

hele Belgische establishment dat de wankel kapitalistische staat overeind houdt: "Hof, Kerk en Loge" (p. 141).

Dat Roosens tot mijn verwondering kerkelijk begraven werd, zou kunnen betekenen dat hij in extremis de pijler Kerk nog als de meest waardevolle van de drie erkende, maar hoeft niet zo gezien te worden. Soms wordt iemands zelfbeschikking immers beperkt door familiale omstandigheden: de mens is niet altijd baas in eigen huis, evenmin als een volk. Dat hij postuum in 't Pallieterke opgehemeld werd, en in 2004 op de koop toe op de IJzerbedevaart, draagt bij tot zijn cano-

nisering als een flamingant die linkse en vrijzin-nige belangen probeerde te verzoenen met traditio-neel nationalisme. Al is hij daarin niet geslaagd, hij had toch de moed om te mislukken. Wel bedenkelijk dat een of andere bibliotheek-adviseur op mijn campus dit boek voortijdig bij het oud ijzer heeft laten gooien in een dépen-dence, terwijl onnozele boekjes van Jaak Peeters en Peter de Roover nog altijd in de leeszaal staan.

Voor wie deze beschouwingen te deprimerend vindt, wil ik tot slot graag een optimistisch per-spectief openen vanuit het culturele veld, waar zich volgens mij momenteel de waardevolste Vlaamse Beweging afspeelt, wars van woorden-kramerij en arrivisme. Ongelofelijk wat onze podia bieden dankzij begaafde mensen die vaak voor een proletarisch loon werken alsof het een kwestie van leven of dood is. Ze beseffen wel dat hun eventuele karige subsidies peanuts zijn in

vergelijking met b.v. het pak geld dat het banale festival "Rimpelrock" in 2003 toegespeeld kreeg door toedoen van enkele potentaten, boven het hoofd van de cultuurminister en zijn transparante besluitvorming, maar laten zich niet ontmoedigen door zulke uitingen van voogdijdemocratie, al gaat het om autonome Vlaamse en geen Belgische beslissingen. Het wemelt er van de projecten die haaks staan op de homogeniteit van een "volksnationale cultuur", waarvan Roosens zoveel verwachtte als basis van culturele identiteit. Het is dus een andere utopie dan die van Roosens, maar wel een concrete utopie in actie. Nooit is ons cultureel leven zo rijk geweest en tegelijk zo toegankelijk voor de massa.

Ik denk hier vooral aan het baanbrekend werk van gezelschappen voor muziektheater als Het Muziek Lod, Transparant, Walpurgis en De Spiegel, die bewonderd worden in het buitenland en die ook Wallonië ons kan benijden. Daarentegen valt het op dat de Walen sterker zijn in "les arts de la rue", waarvoor zelfs een aparte beoordelingscommissie bestaat, daar waar straattheater bij ons nog stiefmoederlijk behandeld wordt. Aangezien ik de Goetheaanse wijsheid onderschrijf "Alles was besteht, ist wert, dass es vergeht", mogen Belgische structuren wat mij betreft nog minder belangrijk worden dan ze nu al zijn, maar dan pas nadat er eindelijk een cultureel akkoord is gekomen met de Franstalige gemeenschap. Die is nu wel nuttig voor sommige Vlamingen als pispaal, maar er valt ook nog wat van te leren voor mensen met open ogen en oren.